

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Кафедра	Живопису	Рік навчання	2
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Обов'язкова
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Семестри	4

ЗАГАЛЬНИЙ КУРС КОМПОЗИЦІЇ

Січень – травень 2026

Викладач	Волошко Каріна Миколаївна, старший викладач кафедри живопису
E-mail	voloshko.karina@gmail.com
Заняття	В аудиторії академії (лабораторія рисунку, підвальне приміщення) 1 група Онлайн платформа Google meet 2 група

Консультації

Адреса	Підвал Лофт, 3 корпус, вул. Мистецтв 8
Телефон	(057) 706-02-81 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи через Classroom, група в Telegram.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення дисципліни «Загальний курс композиції» є певний обсяг знань з академічного живопису, академічного рисунку, гештальтпсихології та фізіології ока людини у сприйманні світу. Обов'язковим є достатній рівень навичок малювання з натури людської постаті, пейзажу, натюрморту у техніці олійного живопису та графічних матеріалів.

Студент отримує повну підтримку при опрацюванні матеріалу базової дисципліни та підготовки у практичній роботі.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Показ робіт із методичного фонду. Демонстрація та аналіз матеріалу за допомогою вірців творів образотворчого мистецтва. Ознайомлення студентів та застосування додаткової літератури з дисципліни :

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1. Волошко К.М. Категорії часу у багатафігурній композиції. VIII Всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії». Одеса, 24 червня 2022 року / Міжнародний гуманітарний університет, 2022. С. 305–310. <https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/18ce7103-3035-434f-8190-fb0f453cebf7/content>
2. Волошко К. М. Образ дії у багатафігурній композиції станкової картини. Перші Таранушенківські читання: матеріали Всеукраїнської наукової конференції кафедри теорії і історії мистецтв ХДАДМ, 14-15 квітня 2023 року / Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Харків: ХДАДМ, 2023. С. 22–23 с. <https://www.ksada.org/wp-content/uploads/2024/04/taranush-chitanna-2023.pdf>
3. Волошко К. М., Методичні рекомендації до виконання завдань з дисципліни «Загальний курс композиції» для студентів другого курсу (1 семестр) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, освітньо-професійної програми «Станковий живопис». Харків: ХДАДМ, 2023 - 29с.
4. Коваленко С. В., Методичні рекомендації з дисципліни «Основи композиції» для студентів 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціалізації «Станковий живопис» м. Харків, ХДАДМ, 2018 - 25
5. Ковальова М., Вернюк Я., Журавльова Н. Українське мистецтво як чинник формування національної ідентичності в суспільстві. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Вип. 89. Т 1. Дрогобич, 2025. С. 232–239 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-33>

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Виконання завдань з дисципліни «Загальний курс композиції», здобувачами 2-го курсу факультету «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», ОПП «Станковий живопис», які поділені на 2 модулі потребують наступні матеріали: олівці, папір, пензлі, палітра, олійні фарби та гуаш, м'які матеріали, туш, планшети 100x150 – 1 шт., 50x70 – 1 шт.,

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Оскільки «Загальний курс композиції» являє собою цілісну структуру, яка утворює ланцюг завдань, від простого до складного, які тривають 4 семестри, тому **Метою** вивчення дисципліни на другому курсі у 4 семестрі є розвиток образного мислення у знаходженні образу дії у багатофігурній композиції за рахунок композиційних законів, прийомів та засобів. Розвиток образного нестандартного мислення для студента є головним фактором у вивченні курсу, що набувається методом теоретико – практичного розуміння.

Завдання дисципліни полягає в опануванні знаходження ємкого образу в композиційному рішенні твору на основі послідовного засвоєння матеріалу, яке мобілізує творчі можливостей здобувачів на 2 -у курсі задля створення складних фігуративних композицій у станковій картині.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен знати:

- закони візуального сприйняття та їх вплив на побудову картинного простору;
- знакову структуру та її функцію у створенні асоціативного образного задуму;
- закони, правила, прийоми, та засоби композиції;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

- художньо виражати задум пластичними засобами у побудові композиції;
- застосовувати закони композиції у роботі над ескізом;
- володіти тоном і кольором як факторами розкриття задуму та досягнення максимальної виразності образу;
- перетворювати живі спостереження в художні образи;
- виконувати розробки пластичного мотиву;
- використовувати образотворчий троп як прийом композиції (образотворча метафора, алегорія, символ)

Компетентності та програмні результати навчання навчальної дисципліни «ЗАГАЛЬНИЙ КУРС КОМПОЗИЦІЇ» (згідно з освітньою програмою)**Загальні компетентності (ЗК)**

ЗК 5.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 11.Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 1.Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно просторового та візуального середовища.

СК 3. Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

СК 6. Здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.

СК 7. Здатність адаптувати творчу (індивідуальну та колективну) діяльність до вимог і умов споживача.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

СК 12. Здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПРН 2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ПРН 6. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техніках та матеріалах.

ПРН 7. Відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів образотворчого, декоративного мистецтва, реставрації та використовувати існуючі методики реставрації творів мистецтва в практичній діяльності за фахом.

ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.

ПРН 14. Трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

«Загальний курс композиції» – одна з дисциплін професійної та практичної підготовки, яка забезпечує фах художника станкового живопису. У процесі вивчення дисципліни студенти знайомляться з законами, правилами, прийомами та засобами композиції, які мають фундаментальне значення для художнього розкриття задуму пластичними засобами.

Згідно з навчальним планом, що ухвалений методичною радою ХДАДМ, вона вивчається студентами протягом 4-х семестрів (18 кредитів ECTS 540 навчальних годин, у тому числі 238 – практичних занять, 270 - самостійні заняття, 32 - лекції). 3-ий семестр має 2 змістовних модуля, 6 тем, у тому числі 6 практичних завдань, зв'язаних між собою змістовими складовими.

4 семестр

1 МОДУЛЬ містить 16 годин практичних занять (3 практичних завдання) та 6 годин лекційного матеріалу.

Закони, правила, прийоми та засоби композиції (багатофігурна композиція), за наступними темами:

Лекція - Види побудови багатофігурної композиції та її специфіка. Проблема часу у жанровій станковій картині.

Завдання 1. Образ дії (вправи) - практичне завдання, метою якого є виявлення дії людських рухів в групі за рахунок освітлення в умовному просторі. Вираження динамічності чи статичності у форматі.

Лекція - Важливість задуму (образної ідеї) в сюжетно-тематичній картині на задані теми: «Шляхами козацької слави».

Завдання 2. Ескіз багатофігурної композиції (на задану тему) - практичне завдання, спрямоване на композиційний пошук образної ідеї твору з використанням різних видів побудови простору, часу та композиційних вузлів у форматі.

Завдання 3. Кольоровий форескіз багатофігурної композиції, спрямований на збереження образно-пластичної ідеї в більшому форматі шляхом стилістики та відбору.

2 МОДУЛЬ містить 21 годину практичних занять (3 практичне завдання) та 2 години лекційного матеріалу.

Завдання 1. Аналітичний розбір своєї багатофігурної композиції: а) розбір тональний; б) розбір колірний; в) розбір лінійний; г) золотий розріз; д) точки статички.

Тональне рішення картону на прикладі вирішення композиції за наступними темами:

Лекція - Закріплення матеріалу на основі пройдених двох років вивчення дисципліни «Загальний курс композиції». Спільність та розмежування специфіки побудови однофігурної, двофігурної та багатофігурної композиції станкової картини.

Завдання 2. Ескіз композиції на вільний вибір побудови композиції «Пам'ять», «Спогади» - практичне завдання спрямоване на образне рішення композиції на задану тему на підставі начерків та ескізів з натурального матеріалу та використання досвіду попередніх завдань.

Завдання 3. Тональне рішення картону за тональними та кольоровими ескізами композиції станкової картини. Екзаменаційне завдання, спрямоване на збереження образно-пластичної ідеї твору в розмірі (1,0 м по більшій стороні), наближеному до бакалаврського диплому.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Метод повідомлення нових знань — лекції та практична робота в процесі виконання завдань.

Основна форма вивчення курсу — творча робота при виконанні вправ та практичних завдань, згідно учбового плану.

Мета запропонованих завдань — вправи побудовані за принципом послідовного ускладнення учбових задач. Вивчення відбувається від задуму образно – пластичної ідеї, до закінченого фрескізу твору станкової картини.

Розвиток у процесі навчання здійснюється за рахунок обопільного спілкування між студентами та викладачем, що є запорукою

Основними дидактичними принципами, покладеними в основу викладання дисципліни є:

- головний принцип навчання – від простого до складного;
- осмислене вивчення навчального матеріалу, заради якісного навчального процесу;
- усвідомлення матеріалу через проживання (активні форми навчання);
- систематична робота над особистісним розвитком студентів.

За термін навчання студенти повинні працювати з поставленою задачею керівником курсу, з рекомендаціями та консультаціями. Роль викладача повинна визначати вектор руху ідей у творах студентів, тому що викладач має заохочувати та розвивати нестандартність мислення.

Розвиток у процесі навчання здійснюється не тільки змістом навчального матеріалу, але й особистістю викладача та стилем спілкування зі студентами.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено рубіжні етапи контролю у формі поточних переглядів етапів процесу роботи виконаних завдань.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії та пошуку необхідних питань з

дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі найновіших досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання.

Викладач повинен створити комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими освітніми потребами (в межах означеної аудиторії).

Міжособистісна відповідальність. У разі відрядження, хвороби або іншої важливої причини, викладач має право перенести заняття на інший день за умови узгодженості з адміністрацією та існуючим розкладом занять. Про дату, час та місце проведення занять викладач інформує студентів через старосту групи.

ПРАВИЛА ЗДОБУВАЧА

Вітається власна думка тлумачення з теми заняття, яка базується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, студент має самостійно опрацювати матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідною практичною роботою. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з дисципліни і його можливого подальшого відрахування. Додаткові заняття з такими студентами не передбачені. Відсутність практичних завдань на поточних переглядах безпосередньо впливає на зниження підсумкової оцінки.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Під час навчання студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час створення власного композиційного ескізного пошуку виявлено плагіат – тобто суттєве запозичення або копіювання в практичній роботі чужих матеріалів або композицій творів мистецтва, студент зобов'язаний його переробити, тому що в цьому випадку бал за роботу не буде отриманий. Оскільки плагіат у будь-якому прояві суперечить з поставленою метою дисципліни. Якщо факт академічної не доброчесності зафіксований на екзаменаційному перегляді також унеможливує студентів отримати бал за роботу, або оцінювання відбудеться частково, отримуючи тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю чи не мають факту виявлення плагіату. Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
І модуль						
За розкладом для 1,2 гр.	Лекція - Види побудови багатофігурної композиції та її специфіка.	Лекція	Проблема часу у жанровій станковій картині	4		
За розкладом для 1,2 гр.	<u>Завдання 1.</u> Образ дії	Практичні	Вправи на виявлення дії людських рухів в групі за рахунок освітлення	6	Поточний перегляд	
За розкладом для 1,2 гр.	Лекція - Важливість задуму (образної ідеї) в сюжетно-тематичній	Лекція	Тема, сюжет та задум в композиції	2		

	картині на тему: «Шляхами козацької слави»					
За розкл адам для 1,2 гр.	<u>Завдання 2.</u> Ескіз багатофігурної композиції (на задану тему)	Практичні	Контраст форми та тону як головний чинник у створенні образної композиції.	5	Поточний перегляд	
За розкл адам для 1,2 гр.	Завдання 3 Кольоровий форескіз багатофігурної композиції (стилістичний відбір у форматі)	Практичні	Рух кольору засобами ритму. Кольорова контрастна пара в головному.	5	Поточний перегляд	
2 модуль						
За розкл адам для 1,2 гр.	<u>Завдання 1.</u> Аналітичний розбір своєї багатофігурної композиції	Практичні	Лінійно - конструктивний аналіз власної багатофігурної композиції	4	Поточний перегляд	
За розкл адам для 1,2 гр.	Лекція - Закріплення матеріалу на основі вивчення дисципліни.	Лекція	Спільність та розмежування специфіки побудови однофігурної, двофігурної та багатофігурної композиції станкової картини	2		
За розкл адам для 1,2 гр.	Завдання 2. Ескіз композиції за вільним вибором побудови композиції станкової картини на тему: «Пам'ять», «Спогади»-	Практичні	Тональний та кольоровий композиційний пошук образної ідеї твору.	7	Поточний перегляд	
За розкл адам для 1,2 гр.	<u>Завдання 3.</u> Тональне рішення картону за тональними та кольоровими ескізами композиції станкової картини.	Практичні	Технічне виконання картону із збереженням образно - пластичної ідеї шляхом умовності та стилізації.	10	Поточний перегляд	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1 модуль		
1	Поточний контроль	0–10
2	Поточний контроль	0–10
3	Поточний контроль	0–20

2 модуль		
1	Поточний контроль	0–20
2	Поточний контроль	0–20
3	Поточний контроль	0–20
Всього балів		100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A 90 - 100	16 - 20	37 - 40	Студент в повному обсязі опанував матеріал практичного курсу, творчо та якісно виконав усі поставлені завдання, проявив креативне мислення при виконанні завдань, логічно обґрунтував послідовність виконання необхідних завдань, професійно виконав усі етапи завдання, додатково брав участь у міжнародних або всеукраїнських конкурсах, виставках, фестивалях (отримав відзнаку).
B 82 - 89	12–15	35 - 37	Студент добре опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вчасно виконав усі поставлені задачі, творчо підійшов до виконання практичних завдань, але при цьому робота має незначні недоліки.
C 75-81	11 - 13	33 - 34	Студент в цілому добре опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вчасно та якісно виконав більшість поставлених завдань, але виконана робота має суттєві недоліки (відсутність творчого підходу тощо).
D 64 - 74	8 - 10	29 - 32	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має значні недоліки (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, несвоєчасна подача виконаної роботи тощо).
E 60-63	6 - 8	26 - 28	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теоретичного та практичного курсу, не впорався з головними задачами дисципліни, практична робота має багато значних недоліків (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, несвоєчасна подача виконаної роботи, значна кількість суттєвих помилок при виконанні завдання, пропуски занять без поважних причин тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента, та творчий підхід під час практичних занять, виставкова діяльність у всеукраїнських, міжнародних виставках, участь у творчих конкурсах Максимальна кількість балів: 10.

Основна література:

1. Іванов С. Основи композиції видання: Навчальний посібник – Вид. «Світ» - Львів, 2013.- 230с.
2. Іттен Й. Мистецтво кольору / Ред. О. Плаксієй. Київ: ArtHuss, 2022. 96 с.
3. Ковальов Ф. В. Золотий перетин у живописі: Навч. посіб. для ху-дож. ін-тів та училищ.- Київ.: Вища Школа, 1989. - 143 с.
4. Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції: навчальний посібник. - К.: Каравела, 2018. - 304 с.
5. Rudolph Arnheim Art and Visual Perception, Second Edition: A Psychology of the Creative Eye - University of California Press, 2004. - 528
6. Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції: навч. - метод. посіб. для студ. ВНЗ худ. та худ. - пед. спец. / Н. О. Урсу, І. А. Гуцул; Кам'янець - Поділ. Держ. ун -т. - 2-ге вид. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. - 166 с.
7. Яремків М. М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. - 112с

Допоміжна література:

1. Волковський М. Колір в живописі. Київ: Видавництво В. Шевчук, 2016. 360 с.
2. Марчак В. Про малярство: навчальний посібник. Львів : ФОП Стебляк О.М., 2018. 264 с.
3. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 216 с.
4. Прищенко С. В. Кольорознавство: навчальний посібник / за ред. проф. Є. А. Антоновича. Київ : Альтерпрес, 2010. 354 с.
5. Прокопович Т. А. Основи кольорознавства : навчальний посібник. Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2022. 124 с.
6. Прокопович Т. А., Каленюк О. М., Вахрамєєва Г. І. Основи кольорознавства та декоративно-прикладного мистецтва : навч. посіб. Луцьк: Поліграфічний центр «Друк Формат», ФПО Покора І. О., 2019. 91 с.